

Annales

Instituti

Archaeologici

X - 2014

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office adress

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršne urednice/Desk editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Tehničke urednice/Technical editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Hrvoje Kalafatić, Siniša Krznar, Ivana Ožanić Roguljić, Ana Konestra, Andreja Kudelić, Asja Tonc,
Marina Ugarković

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Michreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Sanjin Mihelić

Lektura/Language editor

Ivana Majer (hrvatski jezik/Croatian)
Sanjin Mihelić (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj
Ivana Ožanić Roguljić
Katarina Botić

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambreč

©Institut of archaeology, Zagreb 2014.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 9** **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
- Sotin – rezultati istraživanja 2013. godine
- 14** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
- Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2013. godine
- 21** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- Terenski pregled i arheološki nadzor na rekonstrukciji državne ceste D212, Kneževi Vinogradi – Zmajevac
- 25** **Marko Dizdar**
- Terenski pregled i nadzor na izgradnji dionice državne ceste D-2 – južna obilaznica Osijeka
- 29** **Ivana Ožanić Roguljić**
- Probno arheološko istraživanje lokaliteta Beli Manastir – Popova zemlja (AN 2)
- 34** **Tatjana Tkalčec**
- Probna arheološka istraživanja lokaliteta AN3 Beli Manastir – Sudaraž, sjever na trasi autoceste A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj 2013. godine
- 42** **Hrvoje Kalafatić**
- Probna arheološka istraživanja lokaliteta AN 4 Novi Bolman – Grablje kod Jagodnjaka u Baranji
- 45** **Marija Buzov**
- Probna istraživanja na trasi buduće autoceste A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj, dionica Beli Manastir – Osijek, arheološko nalazište AN 8 Beli Manastir – Atar, Napuštene njive
- 50** **Siniša Krznar**
- Probno arheološko istraživanje lokaliteta Novi Čeminac – Remanec poljana – Krčevine, na trasi spojne ceste istočno od čvora Čeminac – južni krak (AN 9)
- 55** **Tajana Sekelj Ivančan**
- Probni rovovi na arheološkom nalazištu Jagodnjak – Ciglana i Čemin – Ciganska pošta
- 63** **Zorko Marković**
Katarina Botić
- Podgorač, Ražište – rezultati arheoloških istraživanja 2013. godine
- 69** **Kornelija Minichreiter**
- Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2013.

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 9** **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
- Sotin – the results of research in 2013*
- 14** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
- The results of the investigations at Batina-Sredno in 2013*
- 21** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- Field survey and archaeological supervision of the reconstruction of State Road D212, Kneževi Vinogradi – Zmajevac*
- 25** **Marko Dizdar**
- Field survey and supervision of the construction of a section of D-2 State Road – the southern bypass of Osijek*
- 29** **Ivana Ožanić Roguljić**
- Trial archaeological excavations at the Beli Manastir – Popova zemlja site (AS 2)*
- 34** **Tatjana Tkalčec**
- Trial archaeological investigations at AS3 Beli Manastir-Sudaraž, north, on the route of the A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj motorway in 2013*
- 42** **Hrvoje Kalafatić**
- Trial archaeological investigations at the AS4 Novi Bolman-grablje site near Jagodnjak in Baranja*
- 45** **Marija Buzov**
- Trial investigations on the route of the future motorway A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj, the Beli Manastir – Osijek section, the archaeological site AS 8 Beli Manastir – Atar, Napuštene njive*
- 50** **Siniša Krznar**
- Trial archaeological investigation at Novi Čeminac-Remanec poljana-Krčevine, on the route of a connecting road east of south extension Čeminac (AS 9)*
- 55** **Tajana Sekelj Ivančan**
- Trial trenches at the archaeological sites Jagodnjak – Ciglana and Čemin – Ciganska pošta*
- 63** **Zorko Marković**
Katarina Botić
- Podgorač, Ražište – results of the archaeological excavations in 2013*
- Kornelija Minichreiter**
- Slavonski Brod, Galovo, Archaeological Research in 2013*

- 73** **Tatjana Tkalčec**
Posljednja sezona sustavnih zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta Crkvari – crkva sv. Lovre 2013. godine
The last season of systematic rescue archaeological investigations at Crkvari – St. Lawrence church in 2013
- 82** **Marko Dizdar**
Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2013. godini
The results of the 2013 excavation at the La Tène culture cemetery in Zvonimirovo – Veliko polje
- 85** **Tatjana Tkalčec**
Iva Kostešić
Izrada digitalnog modela reljefa arheološkog nalazišta na primjeru Gradine kod Špišić Bukovice
The creation of a digital relief model of an archaeological site on the example of Gradina near Špišić Bukovica
- 95** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Marko Dizdar
Dolina Glavičice – rezultati istraživanja 2013. godine
Dolina Glavičice – the results of the 2013 investigations
- 99** **Tajana Sekelj Ivančan**
Četvrta sezona arheoloških istraživanja nalazišta Virje – Volarski breg/Sušine
The fourth season of archaeological investigations at Virje – Volarski breg/Sušine
- 104** **Siniša Krznar**
Arheološko istraživanje nalazišta Torčec – Cirkvišće 2013. godine
Archaeological investigation at Torčec-Cirkvišće in 2013
- 110** **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić
Arheološka i geofizička istraživanja na lokalitetu Kalnik – Igrišće 2013. godine
Archaeological and geophysical investigations at the Kalnik-Igrišće site in 2013
- 116** **Tatjana Tkalčec**
Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta Krapina – Vukšićev breg u 2013. godini
Rescue archaeological investigations at Krapina – Vukšićev breg in 2013
- 128** **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser
Hvar, otok Sveti Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2013.
Hvar, St. Clement island, Soline Bay, archaeological investigations in 2013
- 134** **Tatjana Tkalčec**
Nastavak konzervatorskih radova na burgu Vrbovcu u Klenovcu Humskom u 2013. godini
The continuation of conservation work at Vrbovec castle in Klenovec Humski in 2013
- 140** **Asja Tonc**
Ivan Radman-Livaja
Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2013. godine
The results of trial excavations at the Holy Trinity (sv. Trojica) hillfort in 2013
- 144** **Goranka Lipovac Vrklijan**
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra
Sustavna istraživanja lokaliteta Crikvenica – Ad turre: terenski rad i obrada nalaza u 2013. godini
Systematic investigations at Crikvenica – Ad turre: fieldwork and find processing in 2013

148 **Bartul Šiljeg**
Vladimir Kovačić
Nera Šegvić
Iva Kostešić

Arheološko-konzervatorska istraživanja lokaliteta Stancija Blek (Tar) u 2013. godini

148 **Bartul Šiljeg**
Vladimir Kovačić
Nera Šegvić
Iva Kostešić

Archaeological investigations and conservation work at the Stancija Blek site near Tar in 2013

154 **Katarina Botić**

Prikupljanje uzoraka drveta – peta sezona 2013. godine

154 **Katarina Botić**

Wood sampling – fifth season 2013

Terenski pregledi

159 **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Marko Dizdar

Terenski pregled područja između Sotina i Opatovca

159 **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Marko Dizdar

Field survey in the area between Sotin and Opatovac

164 **Zorko Marković**
Jasna Jurković
Danimirka Podunavac

Rezultati rekognosciranja arheoloških terena katastarske općine Donja Motičina 2012. godine

164 **Zorko Marković**
Jasna Jurković
Danimirka Podunavac

Results of the archaeological field survey of sites in Cadastral Municipality Donja Motičina in 2012

169 **Marko Dizdar**

Terenski pregled dionice državne ceste D-2 – sjeverna obilaznica Virovitice

169 **Marko Dizdar**

Field survey of a section of D-2 state road – the northern bypass of Virovitica

174 **Hrvoje Kalafatić**

Arheološki terenski pregled područja izgradnje pruge Križevci – Koprivnica – Botovo

174 **Hrvoje Kalafatić**

Archaeological field survey on the route of construction of the Križevci-Koprivnica-Botovo railway

182 **Daria Ložnjak Dizdar**
Tatjana Tkalčec

Terenski pregled predjela lijeve obale srednjeg toka rijeke Glogovnice (Tučenik, Buzadovec, Poljana Križevačka, Cubinec)

182 **Daria Ložnjak Dizdar**
Tatjana Tkalčec

Field survey of the left bank of the middle course of the Glogovnica river (Tučenik, Buzadovec, Poljana Križevačka, Cubinec)

192 **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Arheološki terenski pregled područja izgradnje Nove luke Sisak

192 **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Archaeological field survey in the area of construction of the New Port in Sisak

197 **Marko Dizdar**
Asja Tonc

Terenski pregled na području novoga trajektnog pristaništa Stinica

197 **Marko Dizdar**
Asja Tonc

Field survey in the area of the new ferry port at Stinica

202 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra
Iva Kostešić
Nera Šegvić

Projekt Arheološka topografija otoka Raba: rezultati terenskog pregleda poluotoka Lopara u 2013. godini

202 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra
Iva Kostešić
Nera Šegvić

The “Archaeological Topography of the Island of Rab” Project: the results of the 2013 field survey of the Lopar Peninsula

Eksperimentalna arheologija

209 Andreja Kudelić

Testiranje horizontalne keramičarske peći i pečenje posuda u redukcijskoj atmosferi

209 Andreja Kudelić

The testing of a horizontal pottery kiln and firing pots in a reductive atmosphere

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

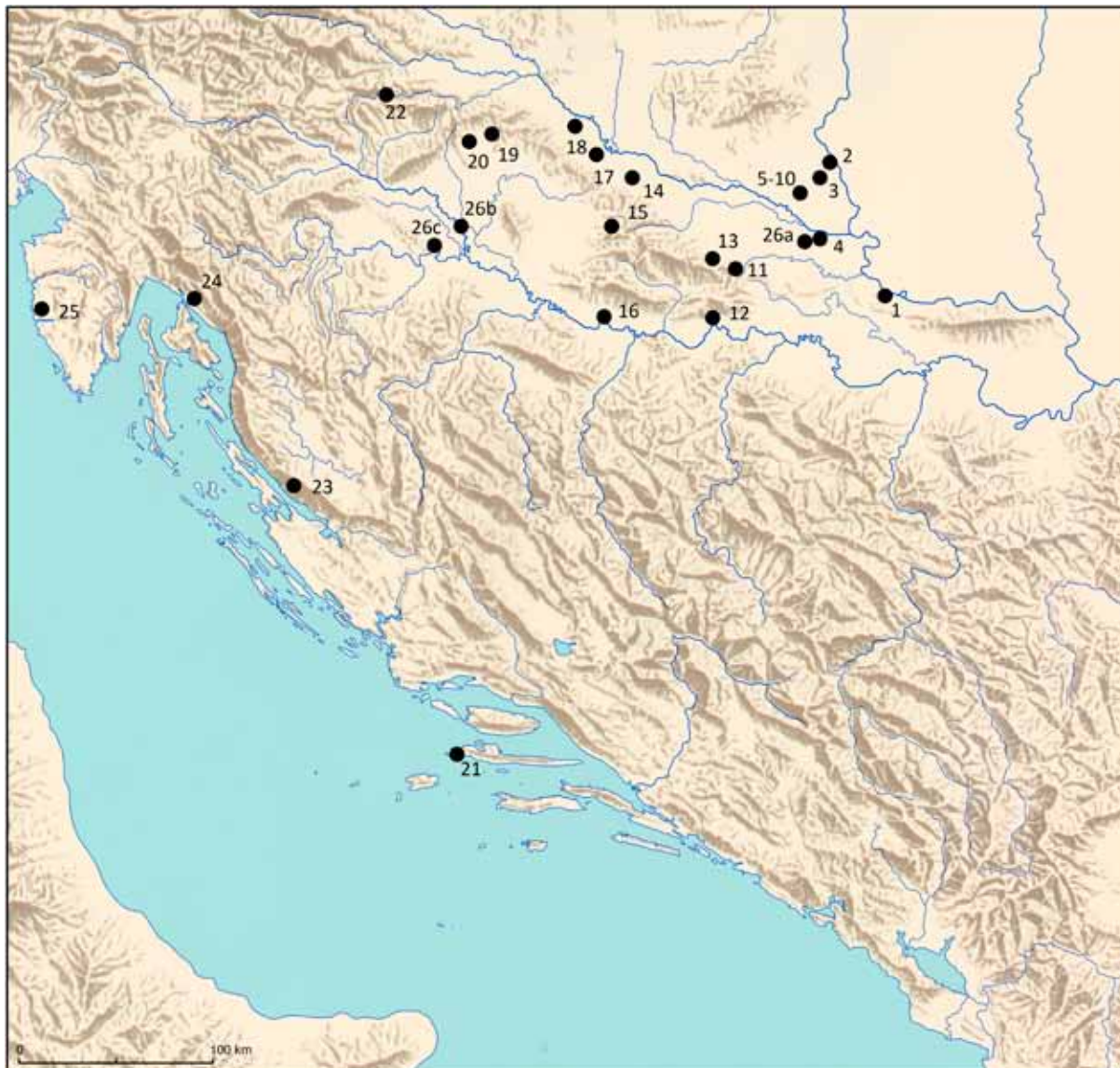
217-228

Additional scientific activity of the Institute

217-228

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Sotin	14. Zvonimirovo-Veliko polje
2. Batina Sredno	15. Gradina kod Špišić Bukovice
3. Kneževi vinogradi-Zmajevac	16. Dolina Glavičice
4. D2 južna obilaznica Osijek	17. Virje-volarski berg/Sušine
5. AN2 Beli Manastir, Popova zemlja	18. Torčec-Cirkvišće
6. AN3 Beli Manastir-Sudaraž	19. Kalnik Igrišće
7. AN4 Novi Bolman-Grablje kod Jagodnjaka	20. Krapina-Vukšićev breg
8. AN8 Beli Manastir, Atar, Napuštene njive	21. Sv. Klement-Soline
9. AN9 Beli Manastir Novi Čeminac-Remanec poljana-Krčevine	22. Klenovec Humski-Plemički grad Vrbovec
10. AN10 Beli Manastir Jagodnjak, Ciglana i Čemin, Ciganska pošta	23. Gradina Sv. Trojica
11. Podgorač, Ražište	24. Crikvenica-Igralište
12. Slavonski Brod, Galovo	25. Stancija Blek kod Tara
13. Crkvari	26.a, b, c, Osijek, Zagreb, Karlovac: koncentracija nalaza trupaca-detaljnije na karti strana 154

Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2013. godine

The results of trial excavations at the Holy Trinity (sv. Trojica) hillfort in 2013

Asja Tonc
Ivan Radman-Livaja

Primljeno/Received: 26. 02. 2014.
Prihvaćeno/Accepted: 03. 3. 2014.

Krajem rujna i početkom listopada 2013. nastavljena su probna sondiranja na prostoru gradine Svete Trojice. Nastavljen je rad na sondi 4 otvorenoj prethodne godine te su istražene još tri probne sonde malih dimenzija. Sonda 4 nalazi se na južnim obroncima gradinskog naselja i u njoj je istražen sloj znatne debljine, s velikom količinom nalaza. Pronađena je uglavnom keramika, rjeđe metalni nalazi, a ističe se jedan komad novca. Predmeti se mogu datirati u posljednjih nekoliko stoljeća prije Krista. Pregledima terena i malim sondama nastavlja se izdvajanje položaja od većeg potencijala za buduća istraživanja.

Ključne riječi: probna iskopavanja, Starigrad Paklenica, Velebit, liburnsko gradinsko naselje, prapovijest, 3.–1. st. pr. Kr., kasna antika

Key words: trial excavations, Starigrad Paklenica, Velebit, Liburnian hillfort settlement, prehistory, 3rd-1st centuries BC, late antiquity

Krajem rujna i početkom listopada 2013. obavljena su nova probna iskopavanja na lokalitetu gradine Svete Trojice nedaleko od Starigrada Paklenice, u Velebitskom primorju.¹ Arheološkoj zoni, smještenoj kod naselja Šibuljina u općini Starigrad, Zadarska županija, pripada prapovijesno gradinsko naselje s masivnim suhozidnim bedemom smješteno na rubu Tribanjske drage te područje bizantskog kastruma na uzvišenju oko crkve sv. Trojice s grobljem, iznad magistrale. Područje se mogu dodati podvodni nalazi amfora koji bi mogli pripadati ostacima brodoloma ili pristaništa, a koji su pronađeni u uvali Kusača u podnožju crkve sv. Trojice.²

O topografiji i kronologiji samog nalazišta detaljnije je izviješteno nakon bespravne gradnje ceste prema zaselcima Jovića i Adžića kojom je na pojedinim dijelovima uništen bedem, razotkrivši debljinu kulturnog sloja te brojne nalaze (Dubolnić 2006; 2007). Daljnjim terenskim pregledima potvrđeno je postojanje zone bogate nalazima koja obuhvaća dva vršna platoa gradine i podgrađe na južnim padinama. Sustavnim pregledom zabilježeni su karakteristični površinski nalazi poput numidskog novca iz 2. stoljeća pr. Kr. ili željeznih zakovica legionarskih cipela (*caligae*) koje datiraju u kasnorepublikansko i ranocarsko vrijeme (Tonc 2010; 2011). Brojni nalazi kartažanskog i numidskog novca prikupljeni na širem području gradine potvrđuju život na naselju tijekom posljednjih stoljeća prije Krista kao i koncentraciju nalaza na predjelu oko gradinskog naselja te potom opet južno od sjevernog bedema bizantskog kastruma, što

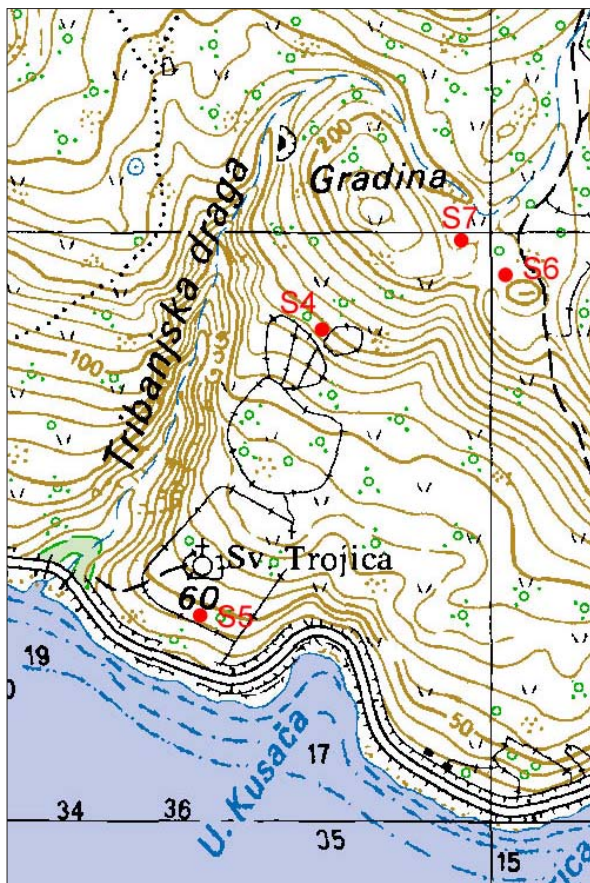
je uočeno i prilikom navedenih terenskih pregleda (Dubolnić Glavan, Glavaš 2011: sl. 2; Ilkić, Rebić 2014: kat. br. 16–17, 30–33). Osim zakovica *caligae*, o prisutnosti rimske vojske na ovom prostoru najzornije svjedoči nalaz paljevinskog groba augzilijara keltskog podrijetla datiran u augustejsko doba (Tonc, Radman-Livaja, Dizdar 2013).

U listopadu 2010. obavljena su prva probna iskopavanja na terasama u podnožju gradinskog naselja. Ukupno je otvoreno šest sonde pri čemu je istražena površina od oko 30 m². Prikupljeni su uglavnom sitni ulomci keramike koji stanjem (jako oštećeni, izlizani rubovi) i fragmentacijom odgovaraju erozivnoj akumulaciji materijala (Tonc 2011). U sljedećoj kampanji u listopadu 2012. otvorene su četiri sonde ukupne površine oko 17 m², dvije na padini u podnožju gradine sjeverno od bizantskog bedema, između makadamske ceste na istoku i suhozidnih ograda na zapadu, a dvije na južnim padinama gradinskog naselja, koje su se pokazale mnogo bogatije nalazima (Tonc 2013). Riječ je o prostoru unutar perimetra naselja, odnosno terasama na južnim obroncima koje čine podgrađe gradine i na kojima je prikupljena znatna količina površinskih nalaza. U istraživanjima 2012. u sondi 4 je pronađen željezni krivi nož pune drške koji najbolje analogije ima među primjercima skupine IIIb po podjeli M. Parović-Pešikan, a ističe se i nalaz bikoničnog kantara koji također datira u razdoblje od 3. do 1. stoljeća pr. Kr. (Parović-Pešikan 1982: 40–41, T. IV: 3–8; Šešelj 2005: 56–58; Tonc 2013: 119). S obzirom na dubinu kulturnog sloja i nedostatak financijskih sredstava istraživanja su prekinuta kako bi se iskopavanje nastavilo uz proširivanje sonde. Dokumentacija je stoga nastavljena na postojeću što se tiče numeriranja stratigrafskih jedinica i novih sondi.

Sonda 4 istražena je u dimenzijama oko 3,20x1,80 m. Nakon čišćenja površinskog sloja definitivno je utvrđeno da nije riječ o grobnom ukopu kako je pretpostavljeno u samom početku otvaranja sonde, nego o bogatom kulturnom sloju s velikom količinom keramike, amfora, životinjskih kostiju i školjaka, kako je već uočeno prethodne godine i što je jedan od razloga prekida radova. Sloj rahle tamnosmeđe zemlje s kamenjem ui-

1 Istraživanja lokaliteta provode se u suradnji Instituta za arheologiju i Arheološkog muzeja u Zagrebu. Od 2013. godine financirana su u sklopu trogodišnjeg projekta Ministarstva kulture (Ugovor br. 49-885-13). Dodatna sredstva osigurana su od strane znanstvenog projekta *Razvoj i mobilnost protopovijesnih zajednica naseljenih na tlu kontinentalne Hrvatske*, voditelja dr. sc. Marka Dizdara s Instituta za arheologiju. Sukladno rješenju Konzervatorskog odjela u Zadru voditelj istraživanja provedenih između 25. rujna i 4. listopada 2013. bio je dr. sc. Ivan Radman-Livaja iz Arheološkog muzeja u Zagrebu, a zamjenica Asja Tonc s Instituta za arheologiju.

2 Podatak o rezultatima podvodnog rekognosciranja dugujemo kolegi dr. sc. Mati Ilkiću s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru, kao i pomoć pri analizi novčanah nalaza, na čemu srdačno zahvaljujemo.

Sl. 1 Položaj sonde istraženih 2013. godine na topografskoj karti mjerila 1 : 25000.

Fig. 1 The position of probes excavated in 2013 on a 1:25000 topographic map

stinu se pokazao zahtjevnim, s više od 1,50 m relativne dubine od površine sjevernog ruba do najdubljege, jugozapadnog ugla, te vrlo velikom količinom materijala koji je usporavao radove. U južnom dijelu sonde, gotovo neposredno ispod površine, očišćeno je kamenje relativno pravilne orijentacije istok – zapad, koje se nastavlja u profilu. Nakon dokumentiranja kamena je konstrukcija (SJ 7) skinuta jer ne predstavlja zidani objekt, nego se ispod nje sve do kamenog živca nastavlja sloj zemlje miješane s kamenjem i mnoštvom nalaza. Sonda se nalazi na rubnom perimetru naselja uokvirenog bedemom rađenim u tehničar suhozida koji je dijelom razgrađen zbog ograđivanja privatnih parcela kao i uništen probijanjem ceste. Bedem je najbolje očuvan na sjevernom dijelu te je vidljiva konstrukcija od dva lica rađena od većih blokova između kojih je prostor ispunjen sitnijim kamenjem. S obzirom na strminu padine moguće je da ni u prapovijesno vrijeme na ovom rubnom dijelu nisu podizani stambeni objekti jer se iznad nalaze manje terase prikladnije za život, koje su zahtijevale manje prilagodbe terena u smislu niveliranja. Materijal se ovdje stoga najvjerojatnije sekundarno akumulirao višestoljetnom erozijom, na što upućuju i jaka fragmentiranost te oštećenja.

Preliminarna analiza pokretne građe omogućila je razlikovanje više kategorija keramike, od lonaca grublje fature uglavnom crveno i smeđe pečenih, ponekad s crnim premazom s unutarnje strane, do fine stolne keramike odnosno ulomaka ukrašenih u Gnathia stilu, kao i amfora koje odgovaraju tipu Lamboglia 2. Amfore istog tipa već su pronađene u prethodnim istraživanjima na gradini, kao i na podvodnom nalazištu u uvali Kusača, a datiraju se od kraja 2. do u drugu polovinu 1. stoljeća pr. Kr. (Cipriano-Carre 1989: 82–84). Ulomci Gnathia keramike mogu se datirati od 4. do početka 2. stoljeća, odnosno sve do kraja 2. stoljeća pr. Kr. u slučaju isejske proizvodnje (Lippolis 1994: 356–359; Miše 2013). Zanimljiv je jedan ulomak *terra sigillata* (PN-5), koji upućuje na život na naselju u vrijeme druge

Sl. 2 Sonda 4 na kraju istraživanja (snimila: A. Tonc)

Fig. 2 Probe 4 at the end of the excavation (photo: A. Tonc)

polovine 1. stoljeća pr. Kr. ili početkom nove ere. Prikupljeni su i uzorci životinjskih kostiju, roga i školjaka koji će nakon analize pružiti vrijedne podatke o prehrani stanovnika gradine. Od metalnih nalaza ističe se novac koji se može pripisati sirakuškoj kovnici iz vremena Hijerona II., 274.–216. godine pr. Kr.³ (PN-13). Novac ovoga sirakuškog vladara pronađen je u ostavama iz Mazina, Vrankamena i Molata⁴ (Mirnik 1981: 45–46, 48–49; Batović 1973: 131–134; 2011: 29). Kao pojedinačni nalaz, novac Hijerona II. nađen je još u Donjoj Dolini na Savi, na kolapijanskom nalazištu u Kiringradu, na japodskoj gradini u Burzinoj glavici kod Gračaca te na Velikoj gradini kod Obrovca, a primjerci su zabilježeni i na istarskoj obali te u Bosni (Mirnik 1987: 370, 383–384; Ilkić, Rebić 2014: kat. br. 5–6). Kao i numidski i kartadžanski novac, ovaj se tip javlja u ostavama mazinskog tipa, ali i kao pojedinačni nalaz na lokalitetima diljem liburnskog područja uključujući i gradinu kod Svete Trojice.

Nastavkom sustavnog pregleda terena nastojalo se locirati položaj groblja korištenog od strane stanovnika gradine te se na nekoliko položaja otvorilo male sonde radi provjere arheološkog potencijala. Sonda 5 otvorena je na izduženoj terasi pružanja istok – zapad neposredno južno od crkve sv. Trojice. Na čitavom prostoru ispod i uokolo crkve i groblja mogu se uočiti površinski nalazi keramike, uključujući ulomak Lamboglia 2 amfore s pečatom kojeg zbog jake oštećenosti nije moguće pročitati prije daljnje obrade. Sonda vrlo malih dimenzija otvorena je zbog površinskih nalaza i jakog signala detektora metala kako bi se utvrdio potencijal za otvaranje veće površine, ali se sloj pokazao relativno plitkim, s tek nešto ulomaka keramike u jako lošem stanju te ulomkom željeznog predmeta s brončanom zakovicom. Ipak, okolica crkve pokazuje se kao zanimljiv položaj za buduća istraživanja s obzirom na površinske nalaze, ali i ostatke zidova s vezivom primijećene uz sam rub ceste iznad crkve te istočno od groblja. Oni bi mogli predstavljati ostatke kasnoantičke faze lokaliteta, no za detaljnija razmatranja potrebno je prethodno krčenje koje bi omogućilo daljnje praćenje smjera pružanja kao i veličine ovih zidanih konstrukcija. Gusta vegetacija i urušenost pojedinih dijelova otežavaju razlučivanje ostataka recentnije datacije od onih starijih, moguće kasnoantičkih. Iako kasnoantička faza nije u fokusu istraživanja ovog projekta, s obzirom na ranorimske nalaze možda će se u sklopu budućih radova krčenjem pokušati osloboditi površina za istraživanja oko ostataka zidova.

Dvije sonde otvorene su u neposrednoj blizini gradine. Sonda 6 u obliku rova, dimenzija otprilike 3x1,5 m, otvorena je na zaravni nasuprot ulaza na gradinu, s desne strane ceste. Živac se na nekim mjestima pojavljuje već na vrlo maloj dubini, a sloj je bio bez nalaza. Uočeno je samo nešto zapečene zemlje, no s obzirom na blizinu puta kao i tragove paljevine te suvremenog otpada vrlo je moguće da je riječ o tragu recentnih aktivnosti lokalnog stanovništva. Sonda 7, dimenzija cca 2x1 m, iskopana je u vrtači ispod sjevernog bedema gradine. Osim površinskog ulomka keramike i jednoga željeznog komada koji vrlo lako mogu biti recentne datacije, u iskopu je potpuno sterilna glinasta zemlja tamnosmeđe boje, stoga je moguće da je i u prapovijesno vrijeme bilo riječ o lokvi, tj. prirodnoj akumulaciji vode.

Nalazima pronađenima u kampanji 2013. možemo dodati ulomke koje su, po pričanju pastira, odbacili sakupljači koji detektorom pretražuju ovo, ali vrlo vjerojatno i druga slična nalazišta. Predmeti su bili na hrpi, tek malo prekriveni zemljom. Među njima se ističu ulomci *aes rude* i *aes formatum* te olovna *tessera* s natpisom. Nažalost, nepoznate ostaju točne okolnosti nalaza koje mogu biti vrlo indikativne za zaključke o karakteru nalazišta i mikrotopografiji zone (primjerice, je li *tessera* nađena bliže samoj gradini ili oko crkve, gdje se traže ostaci rimske prisutnosti). Još jednom se tim povodom, nakon devastacije kod izgradnje ceste kao i probijanja prilaznog puta u blizini bedema

uočenog prošle godine, naglašava važnost formalne zaštite čitavog nalazišta kako bi se daljnje slične aktivnosti mogle prijaviti i eventualno sankcionirati, ali i daljnjih istraživanja kojima bi se u lokalnoj zajednici potaknuo interes za očuvanje i zaštitu vlastite baštine.

Dosadašnja istraživanja omogućila su izdvajanje više položaja zanimljivih za daljnja sondiranja. Južni obronci gradine pružili su mnogo površinskih nalaza od kojih su posebno značajni oni numizmatički. Prisutnost sjevernoafričkih emisija podudara se sa stanjem na nizu drugih liburnskih, ali i japodskih nalazišta. Svojom brojnošću ove bi emisije mogle upućivati na nekakav oblik novčane privrede. Nakon analize cjelokupne keramičke građe moći će se detaljnije govoriti o keramičkim kategorijama koje se javljaju na naselju. Zanimljive podatke o prehrani, stočarskim ili lovnim aktivnostima mogli bi pružiti podaci dobiveni budućim analizama životinjskih kostiju. Debljina sloja upućuje na intenzivnu naseljenost tijekom dužeg razdoblja, no uslijed dugotrajne erozije može se pretpostaviti da se velik dio nalaza iz plićih slojeva nalazi izvan prvotnog konteksta. Sva se dosad prikupljena građa može datirati unutar razdoblja od 3. do 1. stoljeća pr. Kr. U sljedećoj kampanji planira se sondiranje na vršnom platou gradine kako bi se utvrdio kronološki odnos gornjih terasa i južnog podgrada. Nastavit će se i sustavno pregledavanje terena uz bilježenje pokretnih nalaza kako bi se pokušalo odrediti odnos gradinskog dijela arheološke zone i područja bizantskog kastruma. Indikativan bi pritom mogao biti raspored zakovica *caligae*, koje su nađene na zaravni u podnožju gradine, tj. izvan samog bedema naselja, te u blizini crkve, i sugeriraju lociranje ranocarske faze bliže položaju kasnijega bizantskog kastruma. Na takvo lociranje upućuje i distribucija ranocarskog novca (Dubolnić Glavan, Glavaš 2011: sl. 2). Naznake vojne prisutnosti još uvijek nije moguće pouzdano objasniti. Također ostaje upitan položaj groblja. Pregledom terena nisu u bližem okolišu samog naselja uočene konstrukcije od kamenih ploča koje bi odgovarale najčešćem obliku liburnskih grobova, uz pretpostavku da bi one bile donekle vidljive u uglavnom krškom terenu. Ostaje mogućnost da je korišten neki drugi oblik groba koji nije lako uočljiv na površini ili da se pokapanje vršilo nešto dalje od samog naselja.

Sl. 3 Novac Hijerona II. pronađen u sondi 4 (snimio: I. Radman-Livaja)

Foto. 3 A coin of Hiero II discovered in sondage 4 (photo: I. Radman-Livaja)

3 Na atribuciji novca zahvaljujemo kolegi M. Ilkiću.

4 Ostava je objavljena kao skupni nalaz s Vira, ali se poslije navodi kao s Molata (usp. u citiranoj literaturi).

Sl. 4 Ostaci zida istočno od crkve sv. Trojice (snimio: I. Radman-Livaja)

Fig. 4 The remains of the wall east of the Holy Trinity church (photo: I. Radman-Livaja)

Literatura

- Batović, Š. 1973, Prapovijesni ostaci na zadarskom otočju, *Diadora*, 6, 5–165.
- Batović, Š. 2011, Predrimski novac iz južne Italije na istočnom jadranskom primorju, *Diadora*, 25, 7–46.
- Cipriano, M. T., Carre, M.-B. 1989, Production et typologie des amphores sur la côte adriatique de l'Italie, in: *Amphores romaines et histoire économique: dix ans de recherche (actes colloque Sienne 1986)*, Collection de l'École française de Rome, 114, Rome, 67–104.
- Dubolnić, M. 2006, Prapovijesna nalazišta na području Starigrada Paklenice, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 48, 1–55.
- Dubolnić, M. 2007, Argyruntum i njegov teritorij u antici, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 49, 1–58.
- Dubolnić Glavan, M., Glavaš, V. 2011, Prilog poznavanju najstarijeg optjecaja novca na prostoru južnog Velebita, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 28, 95–121.
- Ilkić, M., Rebić, M. 2014, Noviji nalazi predcarskog novca iz Japodije i južne Liburnije, *INCC 2013: zbornik radova 7. međunarodnog numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj*, Opatija, 27.–28. rujna 2013., 94–108.
- Lippolis, E. (ed.) 1994, *Catalogo del Museo Archeologico Nazionale di Taranto III.1. Taranto, La necropoli: aspetti e problemi della documentazione archeologica tra VII e I secolo a. C.*, Taranto.
- Mirnik, I. 1981, *Coin hoards in Yugoslavia*, BAR S95.
- Mirnik, I. 1987, Circulation of North African etc. currency in Illyricum, *Arheološki vestnik*, 38, 369–392.
- Miše, M. 2013, Prilog proučavanju isejske keramike tipa Gnathia, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku*, 106, 99–130.
- Parović-Pešikan, M. 1982, Grčka mahajra i problem krivih mačeva, *Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja*, XX/18, 25–52.
- Šešelj, L. 2005, Utjecaji dirahijskih keramičkih radionica na području srednje Dalmacije, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku*, 98, 49–61.
- Tonc, A. 2010, Terenski pregled područja Tribanj–Krušćica–Gradina Sv. Trojice, *Annales Instituti Archaeologici*, VI, 118–121.
- Tonc, A. 2011, Rezultati probnih istraživanja na Gradini Sv. Trojice kod Starigrada–Paklenice 2010., *Annales Instituti Archaeologici*, VII, 85–87.
- Tonc, A. 2013, Rezultati probnih istraživanja na gradini Svete Trojice 2012. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, IX, 116–120.
- Tonc, A., Radman-Livaja, I., Dizdar, M. 2013, The warrior grave from Sveta Trojica near Starigrad Paklenica, in: *Rimska vojna oprema u pogrebnoj kontekstu. Radovi XVII. ROMEC-a / Weapons and military equipment in a funerary context. Proceedings of the XVIIth Roman Military Equipment Conference*, Sanader M., Rendić-Miočević A., Tončinić D., Radman-Livaja I. (eds.), Zagreb, 245–258.

Summary

The trial excavations in the area of the Holy Trinity hillfort near Starigrad Paklenica were carried out at the end of September and in early October 2013. The excavation resumed in probe 4, started in the previous season, located on a steep slope at the periphery of the settlement. The ca. 1.50 m deep deposit exhibits no visible changes or structures, making it probable that this is an accumulation brought about by erosion. The steepness of the terrain and the marked fragmentation and frequent damage on the material speak in favour of this assumption. The collected assemblage consists of abundant animal bones and shells; pottery (fragments of Gnathia ware, various pots of coarse fabric), amphorae mostly of Lamboglia 2 type, and few metal objects, among which a coin of Hiero II, a ruler of Syracuse, can be singled out. Although probe 5, excavated south of the church, yielded only a little material, it is located at a position of interest for further excavation. Probes 6 and 7, excavated near the hillfort, were sterile.